

ปรัชญาการปกครองของฮั่นเฟยจื่อ

Han Fei Tzu's Political Philosophy

¹พระมหาศักรินทร์ ธมฺมมัลโย

Phramaha Sakarin Dhammalayo

²พระมหามฆวรินทร์ ปุริสุตโต

Phramaha Maghavin Purisuttamo

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahamakut Buddhist University

²Corresponding Author E-Mail: arithaj.lk@gmail.com

Received December 30, 2020; Revised December 31, 2020; Accepted: December 31, 2020

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอปรัชญาของฮั่นเฟยจื่อ โดยปรัชญาของเขาค้นค้นในยุคใหม่ ชอบใจเป็นอย่างมาก ตามประวัติศาสตร์แล้ว หลังจากเสร็จสิ้นการสงครามระหว่างแคว้นแล้ว คนในประเทศเริ่มพากันเบื่อหน่ายสงครามและไม่เห็นด้วยกับการแบ่งแยกชนชั้นในสังคม ดังนั้น สังคมในตอนนั้นจึงหันมาให้ความสำคัญกับกฎหมายมากกว่าระบบจารีตประเพณีและคุณธรรม จนในที่สุด จึงได้เกิดรัฐจิ้น ซึ่งเป็นรัฐแรกๆ ที่นำปรัชญานิตินิยมมาใช้ในการเมืองการปกครอง

คำสำคัญ : ปรัชญาการปกครอง, ฮั่นเฟยจื่อ, ปรัชญานิตินิยม

Abstract

This article aims to present the philosophy of Han Fei Tzu which is Chinese philosophy that was interesting by a new generation people. In Chinese history after the war between the regions there were tired of wars and anti with the social classes; therefore, they turned to attend with the law rather than the customary and moral system. Finally, Chin state was the first Chinese ancient state that adopted the jurisprudence philosophy into its administration of the state.

Keywords: philosophy of government, Han Fei Tzu, jurisprudence philosophy

บทนำ

ฮั่นเฟยจื่อเป็นนักปรัชญาสำนักนิตินิยม ให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ของวิธีการที่ทำให้เกิดผลสำเร็จมากกว่าที่จะมองเรื่องของชนบธรรมนิยมวิธีปฏิบัติในอดีตหรือวิทยาการในปัจจุบัน เขาให้ความสำคัญกับสภาวะการณ์เป็นหลัก ดังนั้น วิธีการที่จะนำมาใช้จะต้องสอดคล้องกับสภาวะการณ์ ไม่ว่าจะวิธีไหนในอดีตหรือปัจจุบันหากมีความสอดคล้องกับสภาวะการณ์แล้วเขาก็พร้อมนำมาปรับใช้ ในประเด็นความสัมพันธ์ของคุณธรรมกับอำนาจฮั่นเฟยจื่อมองว่าเป็นสิ่งที่เข้ากันไม่ได้ เหมือนน้ำกับน้ำมัน จึงไม่สามารถนำคุณธรรมมาใช้ควบคุมให้สังคมมีระเบียบวินัย แต่สิ่งที่เขาเชื่อว่าจะรักษาระเบียบวินัยได้นั้นคือพลังอำนาจการข่มขู่ด้วยการลงโทษตามกฎหมายนั่นเอง โดยเฉพาะในกรณีการปกครองของรัฐการใช้กฎหมายในการปกครองจะทำให้เกิดประสิทธิภาพต่อการจัดระเบียบสังคม ดังนั้นเขาจึงปฏิเสธระบบคุณธรรมของขงจื่อ แนวคิดของฮั่นเฟยจื่อเป็นแนวรวฐนิยม โดยเขามองว่าแนวทางแห่งมนุษยนิยมที่เชิดชูคุณธรรมนั้นมีแต่จะนำความยุ่งเหยิงมาสู่รัฐ โดยเขาให้ความเห็นว่า ความเป็นส่วนตัวของบุคคลต้องแยกออกจากภาวะสาธารณะ เพราะทั้งสองสภาวะขัดแย้งกันเสมอ ทางนิตินิยมของจีนที่มีความชัดเจนมากที่สุด (จรัญ โฆษณานันท์, 2550) ยึดถือการใช้กฎหมายเพื่อการควบคุมสังคมและเพื่อความมั่นคงของรัฐ สำหรับนักคิดคนสำคัญของสำนักนิตินิยมที่มีความโดดเด่นคือ ฮั่นเฟยจื่อ เป็นผู้ที่ยืนยันชัดเจนแต่ให้ความสำคัญต่อปรัชญากฎหมายในฐานะเป็นพื้นฐานของการปกครองบ้านเมืองอันเข้มแข็ง (ทวิป วรดิลก, 2547) จากแนวคิดทางการปกครองของจีนที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ นั่นต่างก็มีส่วนที่ทำให้จีนมีความเข้มแข็งทางการปกครองประเทศด้วยกันทั้งสิ้น

บทความนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอประเด็นปรัชญาการปกครองของฮั่นเฟยจื่อ ดังนี้ 1) ปรัชญาสังคมและการเมือง 2) ปรัชญาปัจเจกบุคคล และ 3) คุณธรรมและอำนาจ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อไป

ทัศนะทางการปกครองของฮั่นเฟยจื่อ

ฮั่นเฟยจื่อเป็นนักปรัชญาสำนักนิตินิยม สำนักนิตินิยมเป็นสำนักที่เสนอแนวคิดแบบถอนรากถอนโคนที่สุดในบรรดาสถาสำนักนักคิดจีนโบราณทั้งหมด สำนักนี้ปฏิเสธมาตรฐานทางจริยธรรมของพวกขงจื่อ ปฏิเสธบัญญัติทางศาสนาของพวกมอจื่อ ทั้งนี้โดยใส่ใจในอำนาจ สำนักนิตินิยมไม่ยอมรับสิทธิอำนาจใดๆ นอกจากผู้ปกครอง และไม่แสวงหาแบบแผนแนวปฏิบัติจากอดีต (Wing-Tsil Chan, 1963, อ้างใน สุวรรณสถาอานันท์, 2538) เพราะเขาได้ใช้จุดเด่นของนักปรัชญาก่อนหน้า มาเป็นรากฐานของตน โดยเฉพาะปรัชญาจากสำนักขงจื่อ แต่ที่ได้รับอิทธิพลมากที่สุดก็จากปรัชญาของเซิน เต๋า เซนปู้-โฮ และซางหยาง นั่นคือชี้ ชู หรืออำนาจ ศิลปะหรือการใช้วิธีการใช้อำนาจ และกฎหมาย ฮั่นเฟยจื่อเสนอว่า “เมื่อพิจารณาทิศทางคำพูดของตน อย่าไปเปลี่ยน อย่าไปแก้ไข จงตรวจสอบคำพูดเหล่านั้นแล้วเปรียบเทียบกับผลที่เกิดขึ้น” ปรัชญาของฮั่นเฟยจื่ออาจจัดเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท คือ 1. ปรัชญาสังคมและการเมือง 2. ปรัชญาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมอุดมคติ (พิน ดอกบัว, 2542)

1. ปรัชญาสังคมและการเมือง

ฮั่นเฟยจื่อเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอย่างเป็นอนิจจัง เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ สังคมมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน ได้เปลี่ยนแปลงมาตามลำดับ อย่างเช่น สมัยโบราณมนุษย์สร้างบ้านอยู่บนคาคบไม้เพื่อป้องกันสัตว์ร้าย กาลต่อมาเกิดต้นพบไฟจากการเอากิ่งไม้แห้ง 2 อันมาสีกัน ก็มีความภูมิใจอย่างที่สุด ในปัจจุบันหากใครยังสร้างบ้านอยู่บนต้นไม้และก่อกองไฟโดยเอาไม้มาสีกัน ก็จะเป็นที่ขบขันไม่ใช่น้อยเพราะปัจจุบันมนุษย์ได้ค้นพบวิธีการอื่นๆ ที่ดีกว่านั้นมาก ดังนั้น ฮั่นเฟยจื่อจึงสรุปความเห็นของเขาว่า เพราะฉะนั้น ในปัจจุบันนี้ หากจะมีใครยกย่องสรรเสริญของพระเจ้าเย้า (Yao) พระเจ้า (Shun) พระเจ้าถัง (Tang) พระเจ้าหวู (Wu) ซึ่งเป็น

กษัตริย์นักปราชญ์ทั้ง 5 ในอดีตควรจะนำมาใช้ในปัจจุบัน ผู้นั้นย่อมตกเป็นที่ตลกขบขันเป็นแน่ ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่เป็นปราชญ์จึงไม่มีความมุ่งหมายที่จะปฏิบัติตามอดีต หรือกำหนดกฎเกณฑ์อะไรจากอดีต แต่เขาจะศึกษาเหตุการณ์ในปัจจุบันเป็นยุคสมัยของเขาอย่างถ่องแท้ แล้วคิดแสวงหาเส้นทาง เพื่อเผชิญกับเหตุการณ์ในปัจจุบันอย่างเหมาะสมกับกรณี (สกล นิลวรรณ, 2523)

ความข้อนี้จะเห็นได้จากนักปรัชญาสมัยก่อน ต่างก็ให้ความสำคัญต่อแบบอย่างของผู้นำในอดีต พวกนักปรัชญาดังกล่าว จึงถือปฏิบัติของกษัตริราชระชาดังกล่าวกว่าเป็นสิ่งที่สมบูรณ์ ได้มาตรฐาน เป็นแบบอย่างตลอดไป แต่ฮันเพยจื่อกลับมีความเห็นว่าการยึดมั่นในอดีต ถึงแม้จะมีประโยชน์ด้านถ่ายทอดวรรณกรรมและสร้างเสถียรภาพแก่สังคม แต่ก็ใช่อุปสรรคขัดขวางความคิดใหม่ๆ และความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก จึงไม่เป็นผลดี ควรเลิกเสีย ฮันเพยจื่อได้ยกตัวอย่างความเหลวของการยึดมั่น ซึ่งเป็นวิธีการปกครองในเรื่องอดีตว่าไม่ควรนำมาใช้ในปัจจุบันอีก ตัวอย่างเช่น

ครั้งหนึ่งยังมีขานาอยู่คนหนึ่งโนแคว้นซุง กำลังไถนาอยู่ในทุ่ง ขณะที่เขาไถนาอยู่ มีกระต่ายป่าตัวหนึ่งวิ่งมาอย่างรวดเร็วชนต่อไม้ซึ่งอยู่กลางนา คอหักตาย ตั้งแต่นั้นขานาก็เลิกไถนา ไปคอยยืนดูที่ต่อไม้ หวังว่าจะมีกระต่ายตัวอื่นวิ่งมาชนต่อไม้ตายอีก จะได้เก็บเป็นอาหาร แต่ก็ต้องผิดหวังเพราะไม่มีกระต่ายตัวไหนมาชนต่อไม้ตายอีก การกระทำของขานานั้น กลายเป็นที่ขบขันของคนทั้งแคว้นซุง ผู้ปกครองใดยึดมั่นกับสิ่งอดีตปรารถนาจะใช้สิ่งอดีตมาปกครองในปัจจุบันผู้ปกครองนั้นก็เหมือนขานาเฝ้าคอยกระต่าย

ด้วยเหตุนี้ ฮันเพยจื่อจึงตำหนิปรัชญาสำนักของขงจื้อว่า เป็นเพียงแค่ว่าทฤษฎี ไกลจากความเป็นจริงนำมาปฏิบัติไม่ได้ การปกครองบ้านเมืองไม่ใช่ของเล่นสำหรับใช้ทดสอบทฤษฎีต่างๆ แต่ต้องใช้ความจริงที่สอดคล้องเหมาะสมกับยุคนั้นๆ มาปกครอง

อนึ่ง พวกนักปราชญ์มัวแต่ถกเถียงกันในเรื่องการปกครองรูปแบบต่างๆ แต่ไม่คำนึงถึงความจริงที่มีอยู่ในปัจจุบัน กลับพูดแต่คุณความดีที่มีอยู่ในอดีต พวกนักปราชญ์เหล่านั้นไม่ศึกษาข้อเท็จจริงของกฎหมายบ้านเมือง ไม่พิจารณาศึกษาสภาพการณ์อันผดพิภพวิสัยของพลเมือง ดีแต่พูดถึงประเพณีที่ผ่านมามัวแต่ยึดมั่นกับการเลียนแบบคุณความดีของนักปกครองที่ดีในอดีต พวกนักปราชญ์ในสำนักขงจื้อกล่าวออกมาอย่างไพเราะว่า “ขอให้ฟังคำแนะนำของเรา แล้วท่านจะกลายเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองที่ปรีชาสามารถ” คำพูดอย่างนี้เหมือนกับคำสวดอ่อนหวานของหมอผี เพราะฉะนั้น ผู้ปกครองที่ฉลาดย่อมไม่รับคำแนะนำเช่นนั้นเป็นอันขาด แต่จะใช้ปัญญาพิจารณาความเป็นจริง แล้วสกัดทิ้งสิ่งที่ไร้ประโยชน์ ผู้ปกครองที่มีสติปัญญาจะไม่ยอมฟังพาลสิ่งที่เรียกว่ามนุษยธรรม ไม่ยึดมั่นอยู่ในศีลธรรม หรือคอยฟังคำแนะนำของนักปราชญ์ในลัทธิขงจื้อแต่ประการใด กล่าวคือ

“ถ้าผู้ปกครองต้องการหยุดการกระทำอันชั่วร้าย ผู้ปกครองต้องระวังให้คำพูดต้องตรงกับผลที่เกิดขึ้น กล่าวคือ คำพูดกับการกระทำต้องสอดคล้องกัน เมื่อขุนนางยื่นข้อเสนอ ผู้ปกครองมอบหมายงานแก่ขุนนางตามน้ำหนักแห่งคำพูด แล้วจึงเรียกร้องให้บรรลุผลงานตามนั้น ถ้าความสำเร็จต้องตรงกับงาน ถ้างานต้องตรงกับคำพูด เมื่อนั้นผู้ปกครองควรให้รางวัล แต่ถ้าไม่สำเร็จต้องตรงกับงาน งานไม่ตรงกับคำพูด ผู้ปกครองต้องลงโทษ ด้วยเหตุนี้ ถ้าขุนนางผู้ใดกล่าววาจาใด แต่มีผลงานเพียงเล็กน้อย ผู้ปกครองต้องลงโทษขุนนางนั้นมิใช่เพราะผลงานน้อย แต่เพราะผลงานไม่ตรงกับ “นาม” ที่ให้ไว้เพื่อกระทำการนั้น ในทำนองเดียวกัน ถ้าขุนนางผู้ใดกล่าววาจาดี แต่นั่นมีผลงานอันยิ่งใหญ่ ขุนนางผู้นั้นก็ต้องถูกลงโทษเช่นกัน มิใช่เพราะผู้ปกครองไม่พึงใจในผลงานอันยิ่งใหญ่ แต่เพราะท่านพิจารณาเห็นว่า ความไม่สอดคล้องระหว่างนามกับการกระทำเป็นข้อผิดพลาดที่หนักหนากว่าผลงานอันยิ่งใหญ่มากมาย” (Burton Watson (Trans.) 1964), อ้างใน สุวรรณา สถาอานันท์, 2538)

2. ปรัชญาปัจเจกบุคคล

อันเพยจื่อมีปรัชญาที่เกี่ยวข้องปัจเจกบุคคลในฐานะมนุษย์ไว้ดังนี้

1) **ธรรมชาติมนุษย์** เชื่อว่าธรรมชาติแท้หรือดั้งเดิมของคนนั้นต้องมีความเห็นแก่ตัว มุ่งแสวงหาและรักษาผลประโยชน์ของตน มนุษย์ยังเป็นนักวัตถุนิยมคือ ทุกอย่างทีคนทำลงไปก็เพื่อผลประโยชน์ของตัวเองเท่านั้น ยิ่งได้ผลประโยชน์ตอบแทนมากก็ยิ่งทำมาก แม้แต่บิดามารดาในสังคมประเทศจีนก็มีความลำเอียง รักบุตรมากกว่าธิดา ทั้งนี้ก็เนื่องจากความเห็นแก่ตัวเช่นเดียวกัน โดยมีนิทานที่เขาเล่าไว้ว่า

“อันปลาไหลนั้นมีรูปร่างล่ำม้ายคล้ายกับอสรพิษ และตัวใหม่ก็มีลักษณะไม่ผิดเพี้ยนจากตัวหนอน ธรรมชาติมนุษย์เมื่อประสบพบพานพญางู ก็มักจะตื่นตระหนกตกใจกลัว และเมื่อเห็นฝูงกิมิชาติก็มักจะให้รู้สึกขยะแขยงขนลุกชบพองเสมอ แต่แม้ความรู้สึกเช่นนี้จะเกิดแก่มนุษย์ทุกรูปทุกนามเป็นปกติ หากบรรดาอัสตรีแน่น้อยก็ยังถึงกับสามารถใช้มือเปล่าจับตัวใหม่ได้ด้วยอารมณ์ที่สงบไม่หวั่นไหว และบรรดาชาวประมงก็กล้าเพียงพอที่จะรีบเข้าตะครุบจับปลาไหลได้อย่างไม่ลังเล ทั้งนี้มาจากเรื่องผลประโยชน์ มนุษย์ก็อาจลืมอารมณ์รังเกียจหรือสามารถแสดงความมองอาจออกมาได้โดยทันควัน” (ปกรณ์ ลัมปยุตธรรม, มปป)

บิดามารดาที่ไดบุตรชายย่อมปลื้มยินดี แต่ถ้ามีลูกสาวจะเกิดความรู้สึกชิงชัง อาจทำได้แม้ฆ่าลูกของตนเสีย ทั้งนี้บิดามารดาคำนึงแต่ผลประโยชน์ที่ตนพึงจะได้รับในกาลข้างหน้า ก็ในเมื่อบิดามารดายังทำต่อลูกของตนถึงอย่างนี้ จะกล่าวไปใยถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนอื่น

อันเพยจื่อได้ยกตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร เพื่อชี้ให้เห็นว่า แม้แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แห่งสายโลหิตก็ยังเป็นการสัมพันธ์โดยหวังผลประโยชน์ซึ่งกันและกันอยู่ดี

2) **ลักษณะของมนุษย์** อันเพยจื่อถือว่ามนุษย์มีลักษณะดังนี้

ก. **มนุษย์ไม่มีความเท่าเทียม** คือการปกป้องตนเองให้ได้เสียก่อนคือความเที่ยงธรรม โดยเขายกโคลงในคัมภีร์มหาภารตซึ่งใจความว่า “แม้ฉันมีอำนาจตนเองแรงปฏิบัติ มิเร่รุดด้วยหยาบเหวี่ยงเพื่อพูนผล ที่จะหวังศรัทธาประชาชนนั้นก็มีอาจสมกมลตนได้เลย” โดยข้อความนี้ถือเป็นตราประทับอันน่าสังเวชสำหรับผู้ที่ยึดมั่นว่าจะต้องลงมือปฏิบัติทุกสิ่งด้วยตนเองอย่างเคร่งครัดยุติธรรม หากผู้นำจำเป็นต้องลงมือทำหน้าทีที่เป็นตัวอย่างเหล่าบริวารจึงจะยอมทำตามด้วยใจภักดี ถ้าเช่นนั้น บรรดาผู้นำทั้งปวงก็จะต้องลงมือทำนาซุดดินหาเลี้ยงปากท้องด้วยตนเองเสียก่อน หรือผู้เป็นนายทัพก็จะต้องลงไปลุยตะลุมบอนด้วยตนเอง จึงจะสามารถดึงดูดใจให้บริวารยอมตามลงไปดำนานหรือตะลุมบอนด้วย แต่ในความเป็นจริง การนำเพื่อแสดงให้เห็นเป็นแบบอย่างนั้นเป็นการดีอยู่ แต่ถ้าหากเลยเถิดเกิดยึดติดความคิดเรื่อง “ความเท่าเทียมกัน” อย่างผิดกาลเทศะ การกำกับบัญชาการของกองทัพนั้นๆ ก็ย่อมกลายเป็นอัมพาต ไม่สามารถทำการรบได้ เพราะหากจะยึดหลักความเที่ยงธรรมไว้ก็อย่าคิดจัดเตรียมกองทัพออกสงคราม เพราะสัจจะในโลกของสงครามย่อมไม่มีอยู่จริง ทันททีที่มีการต่อสู้ เป้าหมายคือชัยชนะ หรืออย่างน้อยก็ต้องไม่พ่ายแพ้ย่อยยับ ดังนั้น การที่มีคนกล่าวอย่างเต็มปากว่าเปี่ยมไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม อาจจะได้ไม่เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งถึงยุทธศาสตร์แห่งการฉกฉวยโอกาสที่เป็นต่อหรือไม่เช่นนั้นก็จะอาจจะไม่รู้ว่าจะทำอะไรจึงจะหลีกเลี่ยงความพ่ายแพ้อย่างหมดรูปได้ (ปกรณ์ ลัมปยุตธรรม, มปป)

ข. **มนุษย์ยึดถือค่านิยมทางสังคม** มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถจะใช้โฉมหน้าที่แท้จริงของแต่ละคนสำหรับมาเผชิญหน้ากันได้ บางคนจึงต้องสวมหน้ากากอยู่ถึงหลายๆ ชั้น และเมื่อแสดงออกบนจุดยืนจุดหนึ่ง หน้ากากที่สวมอยู่ก็อาจจะเท่ากับโฉมหน้าที่แท้จริงก็ได้ ด้วยเหตุนี้ ความใฝ่ฝันปรารถนาที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมในสถานการณ์หนึ่งก็อาจจะกลายเป็นความปรารถนาที่ไม่ถูกต้องในอีกสถานการณ์หนึ่งก็ได้

และความปรารถนาที่พิถีพิถันก็อาจกลายเป็นความปรารถนาที่เหมาะสมในสถานการณ์ที่ต่างกันได้เช่นกัน (ปกรณ ลัมปบุตร, มปป) การเข้าใจบริบทของสังคมแบบนี้จึงเป็นสังคมที่ทำให้มนุษย์พยายามแสดงตัวตนออกมาตามกำหนดทางสังคม โดยข้อพิจารณานี้จะพบว่า สังคมเป็นตัวกำหนดบทบาทของมนุษย์ที่ดูเหมือนว่ามนุษย์จะไม่มีจิตใจ แต่ถูกสังคมชักนำให้เป็นไปตามนั้น แต่ที่จริงมนุษย์มีจิตปรารถนาตลอดเวลาและการแสดงออกนั้นเป็นเพียงเบื้องหน้าที่จะทำให้ความปรารถนาภายในใจของตนสำเร็จ ดังนั้น การยึดค่านิยมทางสังคมจึงเป็นไปเพื่อให้ตนเองได้สำเร็จสิ่งที่ตนเองต้องการนั่นเอง

วิเคราะห์คุณธรรมกับอำนาจของฮันเฟยจื่อ

ใจความสำคัญของปรัชญาฮันเฟยจื่อ คือ เขาต้องการให้พลเมืองมีความสุข สังคมเป็นระเบียบ ประเทศชาติมั่นคงและมั่งคั่ง ซึ่งการที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ จะต้องพิจารณาเรื่องคุณธรรมกับอำนาจไม่ควรจะต้องเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ

1. ข้อบกพร่องเรื่องคุณธรรม ตามจารีตแห่งคุณธรรมนั้นมีอยู่ในฐานะกลไลหรือกลวิธีในการปกครองแต่ฮันเฟยจื่อแย้งว่า

กษัตริย์เหินทางคุณธรรม และเปี่ยมด้วยความเที่ยงธรรม แต่รัฐสุของท่านถูกรุกรานราบคาบ จี๋กั๋งใช้วาทศิลป์และภูมิปัญญา แต่รัฐหลู่กับต้องเสียดินแดน ดังนั้นจึงเห็นได้ชัดว่า มนุษยธรรม ความเที่ยงธรรม วาทศิลป์ และภูมิปัญญา ไม่ใช่เครื่องมือที่จะรักษารัฐไว้ได้ จงละทิ้งมนุษยธรรมของกษัตริย์เหิน จงหยุดภูมิปัญญาของจี๋กั๋ง หันมาสร้างกำลังทัพแห่งรัฐสุและรัฐหลู่ให้แข็งแกร่งจนกระทั่งทั้งสองรัฐสามารถเผชิญหน้ากับรัฐขนาดร่ำรวยกันนั้น เมื่อนั้นรัฐฉีและชิงจะไม่กล้ากระทำต่อรัฐสุและรัฐหลู่ตามอำเภอใจ (สุวรรณ สถาอานันท์, 2538)

การอ้างนี้ชี้ให้เห็นว่า การมีมนุษยธรรม ไม่ใช่เครื่องประกันได้ว่ารัฐจะอยู่รอดจากการรุกรานได้ ตรงกันข้ามหากผู้นำทั้งมนุษยธรรมของผู้ปกครองแล้วหันมาสร้างกำลังทัพให้แข็งแกร่ง จึงจะสร้างสามารถนำพาให้รัฐอยู่รอดได้ เช่นเดียวกับการโต้แย้งระหว่างความสัมพันธ์ทางครอบครัวที่เป็นปัญหาต่อการปกครองเช่น หากผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองเป็นดังบิดาและบุตรจะยิ่งทำให้สังคมไม่สามารถดำเนินไปได้ กล่าวคือ ถ้าบิดารักบุตรด้วยการตามใจอาจทำให้ลูกเสียคนได้ เพราะความรักของพ่อแม่ไม่อาจป้องกันมิให้บุตรหลานประพฤติชั่วเหลวไหลได้ ความรักที่ผู้ปกครองมีต่อประชาชนก็ไม่อาจสร้างระเบียบขึ้นมาได้เช่นกัน โดยความรักนั้นจะต้องไม่มีอยู่ในผู้ปกครอง โดยต้องอยู่เหนืออำนาจเหล่านี้ กล่าวคือ

“การที่ผู้ปกครองน้ำตาไหลเมื่อต้องลงโทษประชาชนตามกฎหมายเป็นการแสดงมนุษยธรรมที่น่าชม แต่ไม่ได้ช่วยให้เกิดระเบียบแต่อย่างใดทั้งสิ้น มนุษยธรรมอาจทำให้ผู้ปกครองน้ำตาตก และลังเลที่จะลงโทษประชาชน แต่กฎหมายกำหนดชัดว่าต้องลงโทษตามข้อบัญญัติแห่งกฎหมาย” (สุวรรณ สถาอานันท์, 2538)

2. อำนาจคือที่มาของการปกครองที่ยั่งยืน ฮันเฟยจื่อมองว่า ผู้ปกครองจะมีพันธกิจสำคัญคือการปกครอง การลงโทษ การจัดใช้ และรักษาระเบียบสังคม มิใช่การมีความรู้สึก รัก เมตตา สงสารประชาชนซึ่งข้อพิจารณาเรื่องคุณธรรมนี้เองที่ส่วนหนึ่งมีการพยายามแสวงหาบุคคลผู้มีคุณธรรมมาปกครอง เป็นเรื่องที่ยากที่จะทำให้คนอยู่ในอาณัติปกครองได้ กล่าวคือ

“ผู้คนยอมเคารพนบถต่อสิทธิอำนาจโดยธรรมชาติ แต่น้อยคนนักจะหวั่นไหวต่อความเที่ยงธรรม ขงจื่อได้ชื่อว่าเป็นจอมปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคนหนึ่งของโลก ความประพฤติของท่านไร้ที่ติ ท่านทำให้บรรดาวิธีประจักษ์ชัด ท่านเดินทางไปยังดินแดนต่างๆ มากมายทั้งสี่ทิศ แต่ในดินแดนทั้งหลายนั้น มีคน

ที่ชื่นชมคุณธรรมความเที่ยงธรรมของท่าน และยินยอมพร้อมใจเป็นศิษย์อยู่ทั้งสิ้นเพียงเจ็ดสิบคน ทั้งนี้ เพราะการเคารพมนุษยธรรมเป็นสิ่งที่หายาก การยึดมั่นในความเที่ยงธรรมเป็นเรื่องลำบาก ด้วยเหตุนี้ ดินแดนอันกว้างใหญ่ไพศาลทั่วโลกมีเพียง 70 คนที่ยอมเป็นศิษย์และมีแต่ขงจื๊อเพียงคนเดียวที่เปี่ยมมนุษยธรรมและเที่ยงธรรมอย่างแท้จริง” (สุวรรณ สภาอานันท์, 2538)

ด้วยการมองว่าประสิทธิภาพของพลังการข่มขู่นั้นมีผลมากกว่าพลังแห่งความรัก ความเมตตา โดยเฉพาะกับรัฐที่เต็มไปด้วยมนุษย์ที่ไม่อาจใช้พลังอำนาจคุณธรรมในการเป็นเสาหลักในสังคมได้ การข่มขู่จึงมีผลมากกว่า กล่าวคือ

“มีชายหนุ่มคนหนึ่ง พ่อแม่ว่ากล่าวตักเตือน แต่เขาก็ไม่ปรับปรุงตัวเอง เพื่อบ้านด่าเขาก็ไม่สะทกสะท้าน ครูอาจารย์ต่างอบรมสั่งสอน เขาก็ไม่ยอมเปลี่ยนนิสัย จะเห็นได้ว่า อิทธิพลในทางดีงามถึงสามประการ ได้แก่ ความรักของพ่อแม่ ความพยายามของเพื่อนบ้าน และภูมิปัญญาของครูอาจารย์ ยังไม่ทำให้เขาสะทกสะท้าน หรือเปลี่ยนอะไรเขาได้แม้แต่เส้นขนบนหน้าแข้ง แต่ถ้าปล่อยให้เจ้าเมืองส่งทหารของรัฐบาลออกมาบังคับใช้กฎหมายสอบสวนหาตัวผู้กระทำความผิด เขาก็จะสั่งสะท้านด้วยความกลัว จะปรับปรุงตัวเองและเปลี่ยนวิถีชีวิต ด้วยเหตุนี้ ความรักของพ่อแม่ ไม่พอที่จะทำให้บุตรหลานเรียนรู้ว่าอะไรถูกผิด แต่ต้องมีบทลงโทษอันเข้มงวดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหนุนหลังอยู่จึงจะได้ผล ทั้งนี้ เพราะโดยธรรมชาติแล้ว ผู้คนยิ่งผยองเมื่อได้รับความรัก แต่จะเชื่อฟังสิทธิอำนาจ” (สุวรรณ สภาอานันท์, 2538)

การยอมรับว่าความรักนั้นไม่สามารถจะทำให้ลูกหลานหยุดเกรได้ แต่ต้องใช้พลังข่มขู่ต่างหากจึงจะทำให้เด็กหยุดเกรได้ ซึ่งกรณีดังนี้เป็นเช่นเดียวกับการสร้างระเบียบทางสังคมเพื่อสร้างพลังข่มขู่ให้เด็กที่เกรอยู่ในระเบียบจึงจะสามารถเลี้ยงดูและปลูกฝังสิ่งอื่นๆ ต่อไปได้ ด้วยอำนาจมีส่วนสำคัญในการปกครองจึงเป็นหน้าที่ที่ รัฐจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

ก. แต่งตั้งให้มีองคมนตรีหรือกษัตริย์เป็นผู้นำของรัฐ มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครอง กำหนดคุณและโทษไว้ให้ชัด และคอยดูแลทุกอย่างให้ดำเนินไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด โดย

ข. ผู้นำของรัฐต้องแต่งตั้งบุคคลอื่นๆ ให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ลดหลั่นกันไปตามลำดับ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของพระองค์ ทุกตำแหน่งต้องมีอำนาจและหน้าที่อยู่ในตัว ใครทำไม่ได้ตามกำหนดก็ให้ปลดออก ตั้งคนอื่นแทน

ค. ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศ ใช้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินปัญหาทุกอย่าง ให้เลิกชนชั้นสูงต่ำ ทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกันในสายตาของกฎหมาย

ง. รณรงค์ให้พลเมืองเป็นชาวไร่ชาวนาและทหาร เพราะชาวไร่ชาวนาสามารถหารายได้เข้ารัฐ ทำให้ประเทศชาติมั่นคง ไม่ถูกรุกราน ทำให้บ้านเมืองมีเสถียรภาพ สงบสุข ดังนั้น บุคคลทั้ง 2 ประเภท จึงได้รับการยกย่องมากกว่าการเป็นแค่กำลังสำคัญของชาติ แต่เป็นถึงพลเมืองที่มีค่าของประเทศ

บทสรุป

ปรัชญาของฮั่นเฟยจื๊อนั้นเป็นที่ชอบใจของคนจีนยุคใหม่สมัยหลังสงครามระหว่างแคว้นต่างๆ เพราะคนเบื่อหน่ายต่อสงคราม เห็นความไม่ดีของการแบ่งแยกชั้น และเมื่อมาพบแนวความคิดใหม่ที่นิยมใช้กฎหมายแทนจารีตประเพณีและคุณธรรม ทำให้เกิดความหวังใหม่ว่า กฎหมายคงจะช่วยให้ คงจะไม่ล้มเหลวอย่างการใช้ระบบจารีตประเพณีและคุณธรรมดังที่ผ่านมา ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐจีนซึ่งเป็นรัฐแรกที่น่าปรัชญานิตินิยม

ไปใช้ และก็ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ทำให้รัฐจีนเป็นเลิศในทางกสิกรรมและการทหาร และรัฐจีนเอง ซึ่งเป็นรัฐเล็กๆ แต่ก็สามารถกำจัดแคว้นปักษ์ใต้หมด จนกระทั่งสามารถรวบรวมแคว้นทั้งหมดเข้าเป็น อาณาจักรประเทศจีนประเทศเดียวกันได้สำเร็จเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์จีน อันเพยจื่อได้บัญญัติปรัชญาจีน ที่ผ่านมา โดยใช้กฎหมายแทนที่จารีตประเพณีและคุณธรรม เป็นการนำเอาทฤษฎีใหม่มาใช้แทนทฤษฎีเก่าซึ่ง ยึดถือกันมานาน และจากอิทธิพลของปรัชญาอันเพยจื่อจึงทำให้คนจีนยุคถัดมาเห็นความสำคัญของกฎหมาย จึงหันมาใช้กฎหมายเข้ามาแก้ปัญหาต่างๆ จนเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองต่อมา จนทำให้ชนชั้น กรรมาชีพเป็นพลังสำคัญของประเทศ

เอกสารอ้างอิง

จรัญ โฆษณานันท์. (2550). นิติปรัชญาแนววิพากษ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม.

ชีวไช. (2523). *ปรัชญาจีน: The Story of Chinese Philosophy*. แปลโดย สกล นิลวรรณ. พระนคร: โอเดียนสโตร์.

ทวีป วรติลก. (2547). ประวัติศาสตร์จีน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

พิน ดอกบัว. (2542). *ปวงปรัชญาจีน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสาร.

ปกรณ ลัมปยุตต. (มปป). กลยุทธ์หานเพย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา.

สุวรรณ สถาอนันท์. (2538). *กระแสดารปรัชญาจีน*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

Gia Fu Feang and Jane English. (1973). *Tao Tzu: Tao Te Ching*. New York: Vintage Book.

Fung yu-lan. (1973). *A History of Chinese Philosophy*. (Vol.1). New Jersey: Princeton University.

Wing-Tsil Chan. (1963). *A Source Book in Chinese Philosophy*. Princeton: Princeton University Press.

Burton Watson (Trans.). (1964). *Han Fei Tzu: Basic Writings*. New York: Columbia University Press.

